

Atvilkt investoru naudu

Autors: **Mārtiņš Apinis**

Datums: **11.06.2018**

Izdevums: **Diena**

Rubrika: **Uzņēmēja Diena**

Saprātīga privatizācija ļautu pelnīt gan valstij, gan tās iedzīvotājiem

Vēlēšanu tuvošanās partijām tradicionāli rada papildu dzinuli nesabojāt savu tēlu vēlētāju acīs. Tomēr pieņemtie lēmumi, kuri orientēti uz vēlmi lieku reizi neaizkaitināt savu elektorātu, ne vienmēr vērtējami kā racionāli, uz sabiedrības labklājības līmeņa celšanu tendēti lēmumi. Viens no šādiem lēmumiem varētu būt arī lēmums atsaukt starpstipendiju saskaņošanai nodoto Pārresoru koordinācijas centra priekšlikumu par lielāko valsts uzņēmumu akciju kotēšanu biržā.

Lai arī ierindas vēlētājam varētu šķist, ka viņš atrodas visai tālu no privatizācijas norisēm un vērtspapīru tirgus, no ekspertu teiktā var noprast, ka saprātīgi īstenota valsts uzņēmumu kapitāla daļu pārdošana sola ieguvumus ne tikai valstij un tās uzņēmumiem, bet arī iedzīvotājiem, kuriem tiek dažādotas uzkrājumu iespējas un tiek pavērtas plašākas iespējas pensiju plānu uzkrājumu veidošanai. Turklāt sabiedrības mierinājumam der atgādināt, ka vismaz šajā desmitgadē publiski nav izskanējuši nekādi nopietni ņemami priekšlikumi par stratēģiski nozīmīgu uzņēmumu pilnīgu pārdošanu vai to akciju kontrolpaketes pārdošanu.

Savukārt 10%, 15% vai 20% akciju paketes nonākšana publiskā vērtspapīru tirgū sola visai plašu finansiālu ieguvumu spektru. Viens no būtiskākajiem ieguvumiem ir iespēja aplēst valsts kompāņu reālo tirgus vērtību, nevis to zīmēt «ar dakšām mākonos». Turklāt, ja uzņēmums darbojas veiksmīgi, tad investoru interese par tā akciju iegādi biržā pieaug, tādējādi akciju cena kāpj un palielinās valsts īpašuma vērtība. Ja uzņēmuma darbība ir veiksmīga, tad ir visai augsta iespējamība, ka valsts īpašumā esošu 75% akciju tirgus vērtība ir lielāka nekā tad, ja tās īpašumā ir 95% vai pat visi 100% akciju.

Papildu nauda

Pēc zvērinātu advokātu biroja Cobalt zvērināta advokāta Edgara Lodziņa domām, valsts piederošo kapitālsabiedrību akciju kotācijai biržā ir saskatāmi trīs būtiskāki ieguvumi. Pirmkārt, tā esot iespēja gūt papildu ieņēmumus. «Ja kapitālsabiedrības akcijas publiskā piedāvājuma rezultātā tiek pārdotas, tad pārdošanas ieņēmumi nonāk valsts budžetā. Savukārt, ja publiskā piedāvājuma rezultātā notiktu kapitālsabiedrības kapitāla palielināšana, veicot jaunu akciju emisiju, tad ieņēmumi no šādas palielināšanas nonāktu pašas kapitālsabiedrības rīcībā. Publiskā piedāvājuma ietvaros pastāv arī iespēja kombinēt šos procesus, proti, vienlaicīgi veikt gan valstij piederošo akciju pārdošanu, gan jaunu akciju emisiju,» skaidro advokāts.

Viņš arī norāda, ka, otrkārt, kapitālsabiedrībām, kuru akcijas tiek kotētas biržā, ir pienākums ievērot noteiktus korporatīvās pārvaldības principus, kā arī nodrošināt regulāru informācijas atklāšanu gan par kapitālsabiedrības finanšu rezultātiem, gan būtiskiem notikumiem kapitālsabiedrības darbībā. «Minēto prasību ievērošana radītu kvalitatīvāku kapitālsabiedrību korporatīvo pārvaldību un to darbības caurredzamību, kam potenciāli vajadzētu rezultēties kapitālsabiedrību vērtības pieaugumā,» vērtē E. Lodziņš. Treškārt, valsts kapitālsabiedrību kotācija biržā, viņaprāt, veicinātu Latvijas kapitāla tirgus attīstību un dotu papildu stimulu citiem privātā sektora uzņēmumiem nosvērties par labu kotācijai biržā.

Lielāka caurskatāmība

«Ņemot vērā, ka valsts joprojām saglabās akciju kontrolpaketi attiecīgajās kapitālsabiedrībās un varēs ietekmēt būtiskāko lēmumu pieņemšanu, būtiski zaudējumi šādam procesam nav saskatāmi. Protams, valstij būs jārēķinās ar visām normatīvajos aktos paredzētajām prasībām, kas attiecas uz mazākuma akcionāru tiesību ievērošanu. Tāpat akcionāru lēmumu pieņemšanai būs jāievēro noteikta procedūra un vairs nepastāvēs iespēja pieņemt lēmumu nekavējoties, ja radīsies tāda nepieciešamība,» spriež E. Lodziņš.

Uz ieguvumiem norāda arī finanšu, tajā skaitā pensiju līdzekļu pārvaldīšanas industrijas pārstāvis INVL Index Direct vadītājs Andrejs Martinovs. Viņaprāt, jebkurā uzņēmumā, kura akcijas ir kotētas biržā, galvenie ieguvumi ir darbības caurredzamība un korporatīvās pārvaldības kvalitātes pieaugums, publicitātes un atpazīstamības palielināšanās, piekļuve papildu kapitālam sava biznesa finansēšanai un attīstībai. Eksperts piebilst, ka valstij piederošiem uzņēmumiem kā papildu ieguvumus būtu arī neatkarīgo un profesionālo padomes locekļu ievēlēšana, jo citi akcionāri noteikti gribēs ievēlēt savus pārstāvjus padomē. Tāpat, pēc finanšu tirgus pārstāvja domām, iespējama uzņēmumu saimnieciskās darbības rezultātu uzlabošanās, jo profesionālai padomei un biržas investoriem būs jāpamato biznesa plāni un rezultāti ieņēmumu, izdevumu un investīciju griezumā.

Objektīvā cena

«Es neredzu nevienu negatīvu aspektu, ar kuru valstij būtu jāsakaras, iekļaujot akcijas biržā. Lai baudītu labumus, ko nodrošina akciju kotēšana biržā, nav nepieciešams privatizēt valsts uzņēmumus un nodot kontroli privātās rokās. Pietiek samazināt valsts īpatsvaru uzņēmumos par 10–15% un nešķirties no absolūtas kontroles, turklāt no pārdošanas var iegūt maksimāli objektīvu cenu un vērtību, jo parasti sākotnējā akciju iekļaušana biržā piesaista plašu investoru loku un konkurence starp investoriem nodrošinās valstij taisnīgu samaksu par pārdotām akcijām,» spriež A. Martinovs.

Viņš gan atzīst, ka šis process prasa plašu skaidrošanu un sabiedrības izglītošanu, jo cilvēki ne vienmēr var izprast labumus un negatīvos efektus, ko dod akciju iekļaušana biržā. «Šobrīd sabiedrībā valda uzskats, ka šī varētu būt slēptā privatizācija, kas nav taisnība. Principā šo pretestību var salīdzināt ar to pretestību, kas izraisījās tad, kad XX gadsimta sākumā uz ielām parādījās pirmie automobiļi. Tolaik arī bija ļoti daudz cilvēku, kas uzskatīja, ka zirgu transports ir vienīgais derīgais un ka automobiļiem nav un nebūs vietas uz ielām. Līdzīgi ar sabiedrības attieksmi par akciju iekļaušanu biržas tirgū – mēs nesaprotam procesu un paredzamu rezultātu, tāpēc atsakāmies tajā piedalīties,» līdzības ieskicē INVL pārstāvis.

Viņš norāda – kamēr mēs baidāmies un bažījamies, mūsu kaimiņi Igaunijā un Lietuvā cenšas izmantot biržas tirgu valsts un tautas interesēs. «Piemēram, šobrīd notiek Tallinas ostas akciju iekļaušana biržā. Tāpat Lietuvas valstij piederoši enerģētikas sektora uzņēmumi veiksmīgi kotējas biržā, valstij nezaudējot kontroli,» pozitīvos piemērus ieskicē A. Martinovs.

Eksperti arī norāda, ka saprātīga privatizācija ļautu Latvijas ekonomikai piesaistīt lielāku investoru uzmanību. «Jāteic gan, ka būtiskākais nav ārvalstu investori, bet gan mūsu pašu vietējie investori – pensiju fondi, kuriem vietējais kapitāla tirgus nespēj nodrošināt pietiekamas ieguldījumu iespējas, kā rezultātā tie ir spiesti veikt savus ieguldījumus ārvalstīs,» komentē E. Lodziņš.

Pēc A. Martinova domām, saprātīga privatizācija noteikti un nepārprotami veicinās vietējā kapitāla tirgus attīstību, piesaistīs investoru uzmanību un interesi, dažādos kapitāla tirgus struktūru un dalībnieku veidus, jo pašlaik Latvijas akciju tirgus atrodas apburtā loka efektā. Proti, ir maz investoru, jo ir maz uzņēmumu, kas kotējas biržā, un otrādi – ir maz emitentu, jo ir maz investoru.

«Valsts un sabiedrības interesēs būtu šo loku pārraut, un efektīvākais veids būtu valsts uzņēmumu iekļaušana biržā. Attīstīts un diversificēts kapitāla tirgus ir attīstīts un stipras ekonomikas priekšnoteikums. Tas dod iespēju valstij palielināt nodokļu ieņēmumus, samazināt bezdarba līmeni un rast jaunas darbvietas, palielina iedzīvotāju iespēju dažādot un uzlabot savu uzkrājumu izvietojumu, padara valsti stiprāku un neatkarīgāku, jo attīstītā kapitāla tirgū globalizācijas apstākļos iegulda biržas investori no visas pasaules, mazinot valsts atkarību no koncentrētas ietekmes,» secina INVL pārstāvis.